

حَمْدُ الرَّحْمَنِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ

روشهاي
جمع آوري داده ها

**Data
Collection**

ابزار و روشهای گردآوری اطلاعات

براساس نوع تحقیق یک یا چند نوع را می توان استفاده کرد :

۱- مشاهده

۲- معاینه و آزمایش

۳- مصاحبه

۴- پرسشنامه

۵- اسناد و مدارک (استفاده از اطلاعات موجود)

۱ - مشاهده (Observation)

✓ تعریف:

مشاهده عینی وضع موجود یا
ملاحظه و ثبت رفتار و مشخصات موجودات زنده،
اشیا و پدیده ها
صرفاً مشاهده حوادث و وقایع ، مطابق آنچه
رخ می دهد . (حال و آینده نه گذشته)

ابزار پژوهش: چشم

واحد زمانی برای مشاهده باید تعیین گردد. مثلاً ۲۰ دقیقه
مشاهده جلسه شورای مدیران، امکان شناسایی تسلط مدیران
به کار را فراهم می کند.

۱ - مشاهده

مزایا :

- عینی (Objective)، واقعی و دقیق (امکان بررسی جزئیات)
- خطای کمی دارد
- بعضی اطلاعات فقط از راه مشاهده بدست می آید. (مثلاً وسواس بیمار)
- مناسب برای جمع آوری اطلاعات زمینه ای

معایب :

- نیاز به افراد آموزش دیده
- امکان خطای مشاهده گر (مثلاً فقط نکات جالب توجه از نظر خودش را ثبت کند یا ...)
- تأثیر حضور مشاهده گر بر رفتار مشاهده شوندهگان (و عدم بروز رفتار واقعی آنها)
- نحوه عملکرد مشاهده گران مختلف در یک موضوع ثابت ممکن است متفاوت باشد (سوگیری بین مشاهده گران Interobserver Bias)
- محدودیت مکانی (در محیط محدود قابل اجراست)
- تفاوت در تفسیر مشاهدات (عدم امکان استاندارد کردن و طبقه بندی اطلاعات، مثلاً برای مشاهده رفتار انسانها)
- گذشته را نمی توان مشاهده کرد
- موارد غیر عینی را نمی توان مشاهده کرد
- در موارد حجم نمونه زیاد، هزینه و زمان زیادی لازم دارد

۲- معاینه و آزمایش

مزایا:

- ملموس و عینی و قابل اندازه گیری است.
- دقیقتر از مشاهده است.
- خطای مشاهده گر را نداریم.
- متغیرها را به صورت کمی اندازه می گیرد.

۲- معاینه و آزمایش:

معایب :

- خطای اندازه گیری

- گران (نیاز به ابزار و تخصص دارد)

- در سطح وسیع قابل انجام نیست.

- عدم مقبولیت (فرد سالم اجازه معاینه و آزمایش نمی دهد)

۳- مصاحبه (Interview):

✓ به صورت حضوری (چهره به چهره) یا غیر حضوری (تلفنی)، مصاحبه شوندگان به صورت فردی یا گروهی پاسخ می دهند

✓ تقسیم بندی به سه نوع بر اساس انعطاف پذیری:

1. مصاحبه انعطاف پذیر (Non Structured):

- چارچوب کلی و حدود سؤالات مشخص است ولی زمان و توالی پرسشها به سلیقه مصاحبه گر بستگی دارد
- امکان پرسشهای اضافی هست
- مناسب برای پژوهشهای با مقیاس کم، مطالعات کیفی و مصاحبه با افرادی که اطلاعات اصلی از آنها به دست می آید

۳- مصاحبه:

2. مصاحبه با انعطاف پذیری متوسط (Semi Structured):

– سوالات مشخص با توالی ثابت است اما سوالات معمولاً باز هستند

3. مصاحبه با انعطاف پذیری کم (Structured):

– سوالات مشخص با توالی ثابت و استاندارد و از نوع سوالات بسته،

پاسخهای ثابت و از قبل پیش بینی و طبقه بندی شده

– مناسب برای مطالعات بزرگ و اطلاع پژوهشگر از تنوع پاسخها

عوامل موثر بر مصاحبه

- پرسشگر
- پاسخگو
- محیط مصاحبه
- موضوع مصاحبه
- پرسشها

محیط مصاحبه

محیط پرسروصدا ، تاریک و کم نور و پرنور و حضور افراد آشنا یا ناآشنا هر یک به طریقی مانع تمرکز پاسخگوست .

احاطه پاسخگو به یادداشتها و نوشته های پرسشگر صحیح نیست .

مزیت روی در روی بودن : کنترل واکنشهای پاسخگو

پرسشگر

خصوصیات پرسشگر در نتیجه مصاحبه موثر است

متن مصاحبه و اطلاعات جمع آوری شده به ویژه هویت پاسخگو
محرمانه تلقی شود .

مصاحبه جنبه آزمون و امتحان ندارد و صرفاً نظرخواهی است .

پاسخگو

منبع اطلاعات مورد نیاز پرسشگر است .
حمایت قانونی از پاسخگو اعتبار و قابلیت اعتماد پاسخها و
نتایج تحقیقات را بالا می برد
جلب اعتماد پاسخگو (ظاهر پرسشگر و طرز برخورد و
نحوه سخن گفتن)
پاسخگو دریابد که مصاحبه محاکمه نیست و از اطلاعات بر
ضد او یا همنوع او استفاده نمی شود .

موضوع مصاحبه

بر حسب نوع موضوع نوع پاسخگو تعیین می شود
پس بایستی موضوعات تخصصی و غیر تخصصی
را از هم جدا کرد
و نوع هر يك را با موقعیت پاسخگو متناسب
انتخاب نمود .

پرسشها

مصاحبه یا با پرسشنامه است یا بدون آن

پرسشگر بایستی عین سئوالات را برای پاسخگو
مطرح نماید

مزایای مصاحبه :

- مناسب برای بیسوادان و سالمندان و کسانی که اطلاعات آنها در مورد موضوع تحقیق کم است
- امکان روشن کردن مفهوم سؤالات
- درصد پاسخ بیشتری نسبت به پرسشنامه حاصل می شود
- به گذشته دورهم می توان برگشت.
- زمان کمتری نسبت به مشاهده و معاینه می گیرد.
- در سطح وسیعتری قابل انجام است.

• معایب مصاحبه:

- نیاز به افراد آموزش دیده دارد
- ثبت وقایع، ناقص تر از مشاهده است
- حضور مصاحبه گر روی پاسخها اثر می گذارد.
- مشکل بودن طبقه بندی و تجزیه تحلیل خصوصاً در سؤالات باز
- در حجم نمونه زیاد، نیاز به هزینه و زمان زیادی است
- عدم پاسخ مناسب به سؤالاتی که جنبه محرمانه بیشتری دارد (نسبت به پرسشنامه)
- شرایط مصاحبه از نظر زمان و مکان مهم است.
- سوگیری یادآوری (Recall Bias) ممکن است رخ دهد.

۴- پرسشنامه (Questionnaire):

✓ شامل سؤالاتی کتبی که مصاحبه شونده، پاسخها را در آن می نویسد.

✓ به طرق مختلف (پست، توزیع حضوری و ...) در اختیار پاسخ دهندگان قرار گرفته سپس جمع می شود

انواع سؤالات پرسشنامه:

— **باز:** عدم محدودیت در پاسخ (فرد می تواند هر نوع پاسخ با هر توضیحی که مد نظرش باشد ارائه دهد)

• مثلاً برای سؤال باز چند سیگار در روز می کشید: فرد می تواند بنویسد سه عدد، ده عدد، یک پاکت و ...

— **بسته:** برای هر پرسش، تعدادی گزینه و پاسخ از قبل تعیین شده است

• مثلاً برای سؤال بسته چند سیگار در روز می کشید: چند گزینه مانند کمتر از یک پاکت، یک پاکت، بین یک تا دو پاکت، بیش از دو پاکت تعیین شده و فرد یکی از آنها را انتخاب می کند

• در سؤالات باز: اطلاعات دقیقتر و ارزشمندتر است اما تجزیه تحلیل و طبقه بندی آنها مشکل تر است

• در سؤالات بسته، سرعت بیشتر و تجزیه تحلیل و طبقه بندی آسانتر است اما دقت و کامل بودن کمتری دارد

نکات مهم در طراحی پرسشنامه:

- حاوی هدف (عنوان) و نام محقق و سال تدوین
- استفاده از متغیرهای موجود در اهداف جزئی و جدول متغیرهای پروپوزال برای طراحی پرسشنامه
- زیبا و دور از کلمات زننده و تا جای ممکن دوستانه بودن طرح پرسشنامه و استفاده از کلمات ساده و مانوس
- در حداقل بودن سؤالات مربوط به متغیرهای زمینه ای
- در آخر آوردن سؤالات حساس و مهم که می تواند باعث هیجان پاسخ دهنده شده تأثیر بر پاسخ به بقیه سؤالات گذارد (مثلاً مصرف مواد مخدر یا سطح درآمد)
- پرهیز از سوالاتی که پاسخ خاصی را به پاسخ دهنده القا کند
- پرهیز از سؤالات کلی (هر سؤال فقط به یک موضوع خاص اشاره داشته باشد)
- ارائه توضیح کافی در مورد سؤالات گنگ
- پرهیز از پرسشنامه های بلند و سؤالات بی ربط که باعث خستگی پاسخ دهنده شود
- استفاده از ترکیب سؤالات باز و بسته
- گنجاندن تمام جوابهای ممکن در گزینه های سؤال بسته

فرمت پرسشنامه:

– حاوی هدف (عنوان) و نام محقق و سال تدوین

– توضیحاتی در مورد نحوه پاسخ به سؤالات

– سؤالات عمومی (دموگرافیک):

- عدم گروه بندی مغیرهای کمی (مانند سن، ...) حتی تحصیلات را بهتر است به صورت سنوات تحصیل (و نه دیپلم و ...) بنویسیم.
- در مورد سن بهتر است تاریخ تولد بنویسیم
- به جای محل سکونت (شهری – روستایی) بهتر اس آدرس دقیق را بخواهیم

– سؤالات اختصاصی:

- بدنه اصلی پرسشنامه
- بر مبنای اهداف جزئی و جدول متغیرها

۴- پرسشنامه :

مزایا:

- سریعتر نسبت به مصاحبه
- عدم نیاز به مصاحبه کننده و لذا عدم تأثیر او بر کیفیت پاسخها
- فرد آزاد است در هر مکان و زمان پاسخ دهد.
- ساده و ارزانتر (خصوصاً در مطالعات گسترده)
- آسان بودن تجزیه تحلیل و طبقه بندی اطلاعات
- اگر محرمانه باشد اطلاعات کافی ممکن است به دست آید.

۴- پرسشنامه :

• معایب :

- نامناسب برای بیسوادان

- امکان بالا رفتن درصد عدم پاسخ (البته تا ۲۰ درصد عدم پاسخ، قابل قبول است)

- متوجه نشدن مفهوم درست سؤال از سوی پاسخ دهنده

- امکان سوگیری انتخاب (Selection Bias): کسانی که پرسشنامه را پاسخ داده

اند به دلایل خاص بوده است (و با بقیه جمعیت مورد مطالعه تفاوت داشته اند)

۵- اسناد و مدارک (Existing Data):

تفاوت با سایر روشها:

دیگران اطلاعات را جمع کرده اند (پرونده های بهداشتی یا بیمارستانی، اطلاعات سرشماریها و ...)

مزایا:

- آسان و دسترسی راحت به اطلاعات
- امکان بررسی روند موضوع مورد تحقیق در گذشته
- محدوده وسیع
- به همکاری افراد ربطی ندارد.
- هزینه و زمان کمتری دربردارد.

۵- اسناد ومدارک :

معایب :

- ممکن است همه اطلاعات لازم، موجود نباشد یا ناقص باشد
- مشکلات اخلاقی مانع دسترسی به اطلاعات باشد
- اطلاعات قدیمی شده باشد
- اطلاعات نادرست باشد (عدم دقت در ثبت)
- ناخوانا بودن

نکات مهم در طراحی هر نوع ابزار گردآوری اطلاعات

- به ترتیب :

(1) عنوان مؤسسه (مثلاً دانشگاه علوم پزشکی کاشان)

(2) عنوان تحقیق

(3) سؤالات عمومی (دموگرافیک: سن، جنس، ...)

(4) سؤالات اختصاصی (از سؤالات کلی تر و کمتر حساس به

سؤالات ریزتر و حساستر (که فکر شخص را مشغول و هیجانی می کند)

- بعد از طراحی پرسشنامه باید آن را ارزشیابی کنیم: بررسی روایی

(Validity) و پایایی (Reliability)

